

LANSTYÁK ISTVÁN

Nyelvi originalizmus a jelentés helyességének megítélésében ¹

Annotáció: Dolgozatomban a nyelvi konzervativizmus egyik válfaját, a nyelvi originalizmus ideológiáját mutatom be a Nyelvművelő kézikönyvből és a Nyelvművelő kéziszótár 2. kiadásából vett idézetek segítségével. A Nova Posoniensia előző számában azzal a kérdéssel foglalkoztam, hogyan érvényesül a nyelvi originalizmus az eredetibb és az újabb hangalak helyességének nyelvművelői megítélésében. Ebben a közleményemben azt vizsgálom, hogy a nyelvi originalizmus hogyan befolyásolja a nyelvi formák régebbi és újabb denotatív jelentésével, szófaji értékével, stílusértékével és más nyelvtani tulajdonságaival kapcsolatos állásfoglalásokat.

Kulcsszavak: nyelvi ideológia, nyelvhelyesség, nyelvművelés, nyelvi originalizmus, nyelvi konzervativizmus, jelentés

1 A nyelvi ideológiákkal kapcsolatos kutatásaimat az MTA támogatja, részben közvetlenül, részben a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet részeként működő Gramma Nyelvi Iroda közvetítésével. A nyelvi ideológiák és a nyelvi problémák összefüggésével a Comenius Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén foglalkozom az APVV-17-0254 sz. projekt keretében, amely az APVV-0869-12 sz. projekt folytatása.

Bevezetés

A nyelvi originalizmus ideológiáját olyan meggyőződésként határozhatjuk meg, melynek hívei szerint az etimológiai szempontból elsődleges vagy ahhoz közelebb eső „hangalak” (ejtésmód, alakváltozat; írásforma) vagy „jelentés” (denotatív jelentés, stílusérték, szófaji érték, vonzat) eredendően helyesebb annál, amely később jött létre, ill. amely jobban különbözik tőle. A tavalyi Nova Posoniensiába írott közleményemben a nyelvi originalizmusnak azokról az eseteiről írtam, amikor a nyelvi formák hangalakjának megítélésében szerepet játszott az „eredetiség” szempontja. Ebben a dolgozatomban a nyelvi originalizmusnak azokat az eseteit tekintem át, melyekben a nyelvőrök az érintett nyelvi formák korábbi denotatív jelentésére, szófaji értékére, stílusértékére, vonzatára hivatkoznak, vagy azért, hogy implicit vagy explicit módon ezzel indokolják az újabb jelentés² helytelenítését, vagy azért, hogy nyelvi uzualista,³ nyelvi domeszticista vagy más alapon jelezzék az újabb jelentés elfogadását, annak ellenére, hogy nem az az „eredeti”. Előző közleményemhez hasonlóan itt is csak azokat az eseteket tekintem a nyelvi originalizmus példájának, ahol az eredetre való hivatkozás vagy explicit, vagy implicit ugyan, de implicitsége ellenére egyértelmű.⁴

Korábbi közleményeimhez hasonlóan nyelvi ideológiákon itt is olyan gondolatokat, gondolatrendszereket, meggyőzéseket értek, amelyek a nyelvi rendszerrel, a nyelvhasználattal, a nyelvi közösségek helyzetével, a nyelvek egymáshoz való viszonyával stb. kapcsolatos tények és eljárások

2 A „jelentés”-be az előbb felsoroltakat (denotatív jelentés, szófaji érték, stílusérték, vonzat) mind beleértem.

3 Az írásomban néven nevezett nyelvi ideológiák meghatározása megtalálható egy folyamatosan bővülő internetes fogalomtárban, l. Lanstyák 2017b. A fogalomtár szlovák nyelvű fordítása nyomtatásban is megjelent, l. Lanstyák 2017a.

4 Itt jegyzem meg, hogy az újabb jelentés kifogásolása mögött általánosabb ideológiaként jelen lehet a nyelvi izomorfizmus is, ám ez a vizsgált esetekben mindig verbalizálatlan, így aztán a helytelenítés lehetséges okaként konkrét esetekben nem is teszek róla említést.

magyarázataira, ill. igazolására szolgálnak.⁵ Dolgozatomban a nyelvi originalizmust a Nyelvművelő kézikönyvből és a Nyelvművelő kézisztár 2. kiadásából vett idézetek segítségével mutatom be.

A példaként bemutatott nyelvi formák stílusértékének megállapításában a saját nyelvérzékelem és a szótári minősítések mellett nagy segítségemre volt a Magyar nemzeti szövegtár v2.05. sz. verziója (<http://clara.nytud.hu/mnsz2-dev/>). Ahol az alábbiakban az MNSZ2-t említetem, ezt a verzióját kell rajta érteni.

1. Az újabb denotatív jelentés megítélésével kapcsolatos nyelvi ideológiák

Ebben az alfejezetben a nyelvi formák denotatív jelentésének megítélésével kapcsolatos véleményeket nézzük meg, a témánkból következően olyankor, amikor a megítélésben implicit vagy explicit módon szerepet játszik a nyelvi forma korábbi denotatív jelentésére történő utalás.

1. példa

A nyelvörök nyelvi originalista alapon helytelenítenek néhány névutó-szerű utótagot; ezeket csak „eredeti” jelentésükben tartják helyesnek.

5 A nyelvi ideológiák általános kérdéseire l. Woolard–Schieffelin 1994: 58 és *passim*; Kroskrity 2000: 5–6 és *passim*; Laihonen 2008, 2009a: 25–27; Gal 2006a: 163, 2006b: 178; magyarul Bodó 2016; Laihonen 2004: 87, 2006: 49, 2009b: 48–49, 2009c: 323–324; Lanstyák 2009a, 2011a, 2017b, 2018a stb.; Maitz 2006: 309–310. Vö. még Androutsopoulos 2010; Bartsch 1985: 38, 41; Coupland 2010; Deumert–Vandenbussche 2003b: 461–464; Dolník 2010a: 138–139, 242–244, 2010b: 147–203; Elspaß–Maitz 2012: 174 és *passim*; Elspaß–Niehaus 2014: 48; King 2000; Lippi-Green 1994: 166–171, 2004: 292–297; Milroy 2001: 535, 2007; Milroy 2001: 63; Milroy–Milroy 2012: 2; Starý 1995: 113–114; magyarul pl. Benő–Lanstyák 2017; Lanstyák 2010, 2011b, 2012, 2016, 2018b stb.; Sebők 2016: 32, 2017: 39. A szlovákiai magyar anyanyelvi nevelésben megjelenő nyelvi ideológiákra l. Bilásová 2015, Bilász 2017.

Ilyen az *alkalommal*, melyről a Nyelvművelő kézisztótár⁶ az „alkalommal” szócikkében ezt írja (NymKsz.² 2005: 35):

Időhatározó elemeként akkor helyes, ha megmarad eredeti jelentése, pl. *kedvező alkalommal*. A hivatali nyelvben – s ennek hatására az élőbeszédben is – mindinkább terjed névutóként való alkalmazása: *két alkalommal is kerestelek*. Ezt igényes beszédben és írásban lehetőleg kerüljük! Tömörebben és egyszerűen: *kétszer*; választékosan: *két ízben*.

A kézisztótár szerzői elvileg az *alkalommal* névutószerű használatát csak az „igényes beszédben és írásban” tartják kerülendőnek, mivel azonban az „igénytelen” (azaz informális)⁷ szövegekben az *alkalommal* nemigen használatos, végeredményben teljesen ki szeretnék ebrudalni a nyelvből. Ebben alighanem nagy szerepet játszik a nyelvőrök aformalizmusa, a formális stílus iránt érzett zsigeri ellenszenvük.

Az, hogy az *alkalommal* névutószerű használatát annak formális stílusa miatt helytelenítik, jól látszik a Nyelvművelő kézikönyv „alkalommal” szócikkből (NyKk. I. 1980: 170):

Újabb, névutószerű használata egy kissé fontoskodó és hivatalos ízű, kevésbé természetes. Pl.: *két alkalommal* hiába kerestelek. Hagyományos, egyszerű megfelelői: *kétszer*, *két ízben*. Ha azonban az *alkalom* szó fogalmi jelentését is hangsúlyozni akarjuk, nem helytelen, sőt jobb, mint a *-kor* ragos alak. Pl.: *kedvező alkalommal* (a *kedvező alkalomkor* helyett).

A kézikönyv példája félrevezető: a „Két alkalommal hiába kerestelek” mondatban az *alkalommal* csakugyan nem teljesen természetes, mert a mondat inkább informális stílust asszociál, legalábbis ha szóban hangzott el. Csakhogy az *alkalommal* ragos névszót névutóként

6 Itt jegyzem meg, hogy a Nyelvművelő kézisztótárban használt rövidítéseket a könnyebb olvashatóság kedvéért mindenütt feloldottam, a tildével jelölt címszót is az igazi címszóval helyettesítettem.

7 A félreértések elkerülése végett meg kell említeni, hogy természetesen az informális, bizalmas stílusú szövegek nemcsak igénytelen fogalmazásúak, azaz gondozatlanok lehetnek, hanem lehetnek rendezettek vagy akár gondozottak is, bár a gondozottság elsősorban a választékos, a rendezettség pedig a formális stílusú szövegekre jellemző.

nem éppen az informális beszélt nyelvben használják, hanem a formális stílusú írott nyelvben, ahol a használata igenis természetes. A természetességnek az informális stílusra való leszűkítésében a nyelvi naturizmus ideológiáját láthatjuk. „Fontoskodónak” a nyelvőrök a formális stílust tartják, a „hivatalos ízű” is a formális stílusra vonatkozik, úgyhogy a kézikönyvben a nyelvi aformalizmus többé-kevésbé explicit módon jelenik meg.

Azt, hogy az *alkalommal* névutószerű használatban nem a hétköznapi beszédhelyzetekben használt bizalmas, informális stílus eleme, jól utalnak az MNSZ2 adatai. Részletes kereséssel az *alkalommal* szóalak-
ra kerestem rá 2018. augusztus 10-én úgy, hogy közvetlenül a szó előtt a következő szavak valamelyike álljon: *egy, egyetlen, két, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc, kilenc, tíz, húsz, harminc, negyven, ötven, száz, kétszáz, számtalan, sok, több, legtöbb, néhány*. A 39 563 találatból 1200-as véletlen mintát kértem, azon végeztem el a tisztítást, majd a kapott adatokat 33-mal szorozva kivetítettem az egész mintára (az 1200-as minta nagyjából 33-ad része az összes találatnak). Így számítva tisztítás után 36 531 találat maradt. A vizsgált szónak a „szépirodalmi” alkorpuszban volt a legkisebb a relatív gyakorisága (13,51), ezt követte a „személyes” alkorpusz (15,89). A „beszélt nyelvinek” nevezett alkorpusz, amint tudjuk rádióműsorokat tartalmaz, melyek jelentős része inkább formális stílusú, így érthető, hogy ott magasabb volt a relatív gyakoriság (29,45). Ám ennél is sokkal gyakoribb volt az *alkalommal* a „sajtónyelvi” (46,31), a „hivatalos” (48,66) és a „tudományos” alkorpuszban (56,81). Ezek az adatok jól mutatják, hogy az *alkalommal* névutószerű használata a formális stílusra jellemző, a választékosra és a bizalmasra (informálisra) nem. A „személyes” alkorpusz példáit olvasva azt látjuk, hogy az *alkalommal* olyan szövegekben fordul elő, melyekben más formális stílusú elemek is vannak, tehát nem bizalmas stílusúak.

2. példa

A névutószerű utótagok mellett a nyelvi originalista alapú helytelenítés célpontjai a funkcióigék is, melyeknek használatát nemegyszer csak az eredetibb jelentésükben tartják nyelvőreink helyesnek. Ilyen a *szenved* ige is, melyről többek között ezt írja a Nyelvművelő kézisztátár a „*szenved* terjedős kifejezésekben” című szócikkében (NymKsz.² 2005: 514):

A hivatali és a sajtónyelvben sok olyan terjedős kifejezést is alkotnak a *szenved* igével, melyeknek jelentése távolabb áll az ige eredeti jelentésétől. Ezeket lehetőleg kerüljük! Pl.: *átalakulást, bomlást, változást szenved* = *átalakul, (fel)bomlik, (meg)változik; halasztást, késedelmet szenved* = *elhalasztják, késik; nem szenved kétséget* = *nem kétséges, nem vitás, nem fér hozzá kétség, kétségtelen, nyilvánvaló, bizonyos*.

Látjuk, hogy a nyelvőrök nem tartják szükségesnek megindokolni, miért is kell kerülni a *szenved* használatát, ha jelentése távolabb áll az „eredeti jelentésétől”, pedig minden nyelvben vég nélkül lehet sorolni az olyan poliszém szavakat, melyeknek bizonyos jelentései igencsak eltávolodtak az „eredeti jelentésüktől”. Okkal feltételezhetjük, hogy a helytelenítés egyik indítéka a nyelvi aformalizmus, amely itt verbalizálatlanul van jelen; számos más szócikkből tudjuk, hogy a nyelvőrök ellenszenvvel viseltetnek a formális stílus iránt. Pedig csak az informális és részben a választékos stílusból rínának ki az olyan kifejezések, mint a *halasztást szenved, késedelmet szenved, nem szenved kétséget*, a formális stílusban ezek természetesen.

Erre utalnak az MNSZ2 az adatai is. A *halasztást szenved* kifejezésre részletes kereséssel (*halasztást* szóalak, *szenved* szótő keresése maximum 5 szó távolságban, mindkét irányban) 2018. augusztus 8-án 155 találatot kaptunk, tisztítás után ebből 139 maradt. A kifejezés a „hivatalos” alkorpuszban volt a leggyakoribb, relatív gyakorisága 0,30 volt, ami 30-szor több, mint a kifejezés gyakorisága a „személyes” alkorpuszban (0,01).⁸ A „hivatalos” alkorpuszon kívül a *halasztást szenved* viszonylag gyakori volt a „sajtónyelvi” alkorpuszban is (0,23), s – ami meglepőnek tűnhet – a „szépirodalmi”-ban is (0,17). Ennek nyilván az a magyarázata, hogy a szépirodalmi szövegek – a szépirodalom jellegéből következően – minden stílusrétegből merítenek, ráadásul a „választékos” és a „formális” stílusérték bizonyos tartományokban érintkezik egymással.

A *késedelmet szenved* kifejezésre 479 találatot kaptunk, tisztítás után 403-at. A vizsgált kifejezés itt is a „hivatalos” alkorpuszban volt a

⁸ Tudvalevő, hogy a „hivatalos” és a „tudományos” alkorpuszban van a legtöbb formális stílusú szöveg, a „személyes” alkorpuszban pedig a legtöbb informális stílusú.

leggyakoribb, relatív gyakorisága 1,59 volt, ami 53-szorosa a „személyes” alkorpusz relatív gyakoriságának (0,03). A kifejezés itt is a „sajtónyelvi” alkorpuszban viszonylag gyakori még (0,49), jóval kevésbé jellemző a „tudományos” (0,25), a „beszélt nyelvi” (0,24) és a „szépirodalmi” (0,15) alkorpuszra.⁹

Mindezek az adatok arra utalnak, hogy a Nyelvművelő kézisztár által kifogásolt kifejezések használata valóban a formális stílusú szövegekre jellemző, s így valószínű, hogy a nyelvőrök által való elutasításuk a formális stílus iránti ellenszenvükkel is magyarázható.

A szóban forgó állandósult szókapcsolatok helytelenítésének további oka nyilván „terjengőségük”, azaz a széttagoló (analitikus) jellegük; ebben a nyelvi szintetizmus, a nyelvi szimplicizmus és a nyelvi brevizmus ideológiáját látjuk működni.

3. példa

Hasonló a helyzet a *folytat* igével, melyet csak eredetibb, ’tovább végez’, ill. ’újrakezd’ jelentésben tartanak igazán helyesnek a nyelvőrök (pl. *folytatják a munkát; mi is ezt a hagyományt folytatjuk*). Ha a *folytat* csak a cselekvés folyamatosságának hangsúlyozását szolgálja (pl. *előkészületeket folytat, erkölcstelen életmódot folytat*), használatát már nem annyira támogatják, mivel szerintük a *folytat* ebben a jelentésében „szürke, jellegtelen ige” (NyKk. I 1980: 663). Például az *előkészületeket folytat* helyett az *előkészületeket tesz* formát javasolják (uo.), bár nem olyan könnyű belátni, mitől kevésbé szürke és jellegtelen a *tesz*, mint a *folytat*. Az MNSZ2 adatai szerint az *előkészületeket tesz* hétszer gyakoribb, mint az *előkészületeket folytat*, tehát e szókapcsolatban inkább a gyakoribb *tesz* igét lehetne „szürkének, jellegtelennek” tekinteni.

Még kevésbé helyeslik nyelvőreink azokat az eseteket, amikor a *folytat* csupán funkcióigeként szerepel, vagyis – ahogy ők fogalmazznak – amikor „szinte segédszói szerepre van kárhozthatva” (NymKsz.² 2005: 195), pl. *tárgyalásokat folytat, levelezést folytat*, ami helyett a *tanácskozik, tárgyal; levelez* igék használatát javasolják.

9 A *kétséget szenved* kifejezésre az MNSZ2 ugyanazon a napon mindössze 13 találatot adott, tisztítás után 10 maradt belőlük. Ilyen alacsony elemszám mellett a gyakorisági arányok megbízhatatlanok.

A helytelenítés okára jól rávilágít a Nyelvművelő kézisztár „*folytat* terjengős kifejezésekben” című szócikke (NymKsz.² 2005: 195):

A *folytat* ige eredetileg valamely cselekvésnek a tovább végzésére, ill. újrakezdésére utal, de a hivatali zsargonban – és ennek hatására hovatovább a köznyelvben is – pusztán a tevékenység folyamatosságát fejezi ki. E szószaporító szerkezeteket, melyekben a lényegyet hordozó, többnyire *-ás, -és* vagy *-at, -et* képzős névszói elem mellett a *folytat* ige szinte segédszói szerepre van kárhóztatva, általában jól helyettesíthetjük egyszerű igealakokkal. Pl. *tanácskozás(oka)t, tárgyalás(oka)t folytat* = *tanácskozik, tárgyal; levelezést folytat valakivel* = *levelez*. De ha ez nem lehetséges, akkor is próbáljuk meg valamilyen kevésbé hivatalos ízű szókapcsolattal pótolni: *aknamunkát folytat valaki, valami ellen* = *aknamunkát végez, áskálódik; hadműveleteket folytat* = *hadműveleteket hajt végre*.

Abból, hogy a szerzők a funkciógés szerkezeteket „kevesbé hivatalos ízű” szókapcsolatokkal javasolják pótolni, látszik, hogy a helytelenítés egyik oka az, hogy a nyelvőrök a formális stílust mint olyat nem kedvelik; vagyis a nyelvi aformalizmus ideológiája. Erre utal az első mondatban a *hivatali zsargon* szókapcsolat; a *zsargon* nyilvánvalóan pejoratív stílusértékű. A másik ideológia, amely a helytelenítésben szerepet játszik, a nyelvi szintetizmus, melyre a *szószaporító* jelző utal. A nyelvi originalizmus abban nyilvánul meg, hogy az eredeti jelentésben való használat ellen nem emelnek kifogást (vagy ha a nyelvőröknek tetszőbb módon akarunk fogalmazni: az eredeti jelentésben való használatot nem kifogásolják).

4. példa

A következő példánk az *illető* használata határozatlan névelővel. Mivel az *illető* főnév eredetileg arra utalt, hogy egy korábban már említett személyről van szó, ha egy még nem említett személyre vonatkozik, a nyelvőrök helytelenítik. A Nyelvművelő kézisztár „*illető*” szócikkében ezt olvassuk (NymKsz.² 2005: 258):

Eredetileg az *illet* ige folyamatos melléknévi igeneve: érintő, majd vmire, vkire vonatkozó. Melléknévként: 'az éppen szóban forgó, pl. az *illető vállalat csődöt jelentett; az illető férfi már többször is telefonált*. Jelzett szavától

önállósulva főnévi értékben is: *az illető* ('az a személy, akiről az előbb beszéltem') *az előszobában vár*. A bizalmas-vulgáris beszédben: 'valaki; egy ember', pl. *keresett egy illető*. Ezt az ésszerűtlen szóhasználatot a választékos köznyelvben okvetlenül kerüljük!

Látjuk, hogy a helytelenítésnek itt nem pusztán az az oka, hogy az új jelentés eltér az eredeti jelentéstől, hanem az, hogy „logikátlan” módon tér el: egy közelebbről meg nem nevezett személyre utalunk azzal a szóval, amely eredetileg épp az előbb megnevezett személyre vonatkozott. A helytelenítés itt tehát elsősorban a nyelvi racionalizmus, ill. a nyelvi logicizmus ideológiája alapján történik.

Nem szabad azonban a nyelvőröknek elhinnünk, hogy ez a használat a „bizalmas-vulgáris beszéd”-re korlátozódna, ez nem így van. Az MNSZ2 részletes kereséssel az *egy* szóalakra és a tőle jobbra maximum 2 szó távolságra található *illető* szótőre 2018. augusztus 9-én 399 találatot adott, ebből tisztítás után 289 találat maradt. Bár jómagam is azt vártam, hogy a vizsgált kifejezés a „személyes” alkorpuszban lesz a leggyakoribb, meglepetésemre nem ez volt a helyzet: az *egy illető* relatív gyakorisága a „szépirodalmi” alkorpuszban volt a legnagyobb: 0,77, utána a „beszélt nyelvi” következett: 0,59. A többi alkorpuszban a relatív gyakoriság ezeknél lényegesen alacsonyabb értéket mutatott: a személyesben 0,26, a sajtónyelviben 0,22, a hivatalosban 0,11, a tudományosban 0,10 volt. Bár a gyakoriságot nyilvánvalóan tartalmi tényezők is befolyásolják, az teljesen egyértelmű, hogy azt a nyelv művelői vélekedést, hogy az *egy illető* használata a „bizalmas-vulgáris” beszédre korlátozódna, az adatok egyáltalán nem támasztják alá.

Annak érdekében, hogy lássuk: a vizsgált szókapcsolat választékos stílusú szövegekbe is beleillik, nézzünk meg néhány példát a „szépirodalmi” alkorpuszból:

Indulás előtt a fegyőr figyelmeztette, szükség lesz az úti okmányaira, és nem árt, ha magával hozza minden pénzét is. A legnagyobb szükség pedig a nagyfokú titoktartásra lesz: a Hamza nevet még véletlenségből se ejtsék ki többé, legjobb talán, ha örökre elfelejtik. A börtönben ugyanis egészen más a neve. Hamza bizonyára valaki más helyett ült, akinek nem volt kedve hosszú éveken át raboskodni. Fölvette egy illető nevét, rabruháját, a szokásait, és vagy komoly pénzért, vagy bölcs számításból, vagy pedig egyszerűen hősködésből valaki másnak a börtönbüntetését töltötte,

még hozzá nem is akárho, hanem a komarniki börtönben, amelyről jobb körökben nem is hallottak. (Bodor Ádám: Az érsek látogatása, 1999.)

– Tüнемény ez, én mondom, tüнемény. – Múzeumba való, annyi bizonyos. – Jó pénzt kaphatsz még érte, öcskös. – Erre valaki olyat mondott, hogy még az asszonyok is elhallgattak egy pillanatra. – Föl akar állni. – Az állatorvost kellene... – Az állatorvos is katona. Nem állt föl. Megdöglött nemsokára. Eltemettük, megkönnyebbülten. Beszéltek róla egész nyáron. Egyszer még egy illető exhumálni is akarta. Aztán elfelejtettük. Lassan a természet furcsaságai közé soroltuk, anélkül hogy őszintén annak hittük volna. Csak később tudtam meg, hogy az idő tájt hatlábú mének, bikák tenyészttek, kétfejű, négyszemű sok-szemű asszonyok zokogtak szerte Európában, s hogy Japánban még ma is szörnyülködve emlékeznek a húsvéti bárányra, pedig az ottvaló népek, tudtommal, nem is mind keresztények. (Kányádi Sándor: Kikapcsolódás, 1966; Valaki jár a fák hegyén, 1998.)

Ébresszen föl egy habzsoló vacsora után, mikor már fegyverletételre jelentkeztem a televíziós hírmagyarázók előtt, a telefon: enyém a megbízatás, megmutathatom, mit tudok. Nyomtassák ki a nevem a helyi, az országos vagy a világsajtóban feltűnő helyen, vasárnap, szedéshiba nélkül; hétfőn pedig mosolyogjanak rám kicsit meglepetten munkatársaim. Hajoljon ki egy apróhirdetés ablakán házasság céljából egy illető, legyen a neve Barnabás, legyen a neve Barbara, szeme vágása mandula, de ha nyúlászájú, az se baj, kedvenc színe vérpiros, olívizöld vagy más, télen hozzon sült gesztenyét, nyáron mondja az ágyban: szívem, hosszabbodnak az éjszakák. (Konrád György: A városalapító, 1992.)

Asszonyok jönnek feketében, mintha minden ajtónkon asszonyok tolongának befelé, lassan megtöltik a szobát, mint a halottas házat. Kinek a szobája ez az álom, melyben egy férfi bolyong: üldögél, rágyújt, felel, vállat von, elmegy, visszajön megint leülni a fekete nénik közé, és ide-oda kapva a fejét válaszolni az egyre gyorsabban, már egyetlen sikoltó kórusba egyesülten záporozó kérdésekre? Úgy kezdődhetett, mint a mesék, a hol nem volttal: – jó múltkorjában egy illető délelőtt kinn járt az állomáson. A vonat; nagy kormos-piros marhavagonok teteje fénylik az esőtől, a fogolyvonat csak átrobog itt, meg se állítják, alig lassítva csattog a sínvégeken. Az ember nézi, nézi sorra a vagonokat, a vagonablakon kibámuló szemeket, arcok derengenek, kezek, ujjak, ujjak közé csömbölyített papírgalacsinok, levélkék, hullanak ki itt-ott, mint hideg csöbe tévedt hópelyhek. Aki hallja, adja át... (Lászlóffy Aladár: Az ólomkatona hadifogsága, 1975.)

Tudjuk mind – és mégis, hogyha reggel tiszta ingben a kapun kilépünk, s ránk pillant a megmosdott világ, renyhe, zsibbadt érzékeken átüt tökéletes térd káprázata, illatos haj sepri végig arcunk, egyre beljebb csal a nő hívás – kezdettel kínál, nem folytatással! szót nem szól, de mosolygó szemét ránk függeszti rezzenetlenül: örömet vagy méltóbb kint ígér. Tényleg, miért a reggel Tényleg, miért a reggel a verseidben a – szóval olyan gyakori? Miért? – kérdezte volt egy illető. Ezzel (vagy erre) ébredtem egy milyen is? vasárnap (ma), hogy ezt a mondatot mondja mintha bennem, mintha valaki. Közben igyekeztem – ahogy a vizet a fürdőből, úszás után, féllábon ugrálva – óvatos én-rázogatással el az álombuborékokat távolítani az elméből, maradéktalanul mégpedig, hogy (nyomás-zúgás hirtelen elapadtán) lehessen megint egy pillanatra: tiszta áteresztőképesség – s a világ: szabad áram. (Petri György: Versek, 1996.)

A hatvanas évek végén, egyetemista koromban az Eötvös Könyvtárban végigolvastam a század legfontosabb magyar folyóiratait az első számtól az utolsóig. Kíváncsi voltam, hogyan festenek folyamatban. Így olvastam végig a Nyugatot is, amely a harmincas évek közepén körkérdést intézett a neves magyar írókhoz, hogyan és miképpen előzhető meg a következő világháború kitörése. Elhangzott sok bölcs javaslat, de akadt egy cinikus illető, egyetlenny, aki szerint a második világháború kitörése elkerülhetetlen és nincs mit tenni ellene. Kosztolányi volt az. Emlékszem, fejbecsapva ültem az Eötvös Könyvtár raktárában a rengeteg, jobbára poros könyv között, borzongtam és lázadoztam, majd lassan elfogott a jeges rémület: azok a pompás elmék, akik a háború ellen bölcsen, higgadtan szót emeltek, és akik közül jó sokat aztán a háborúban meg is öltek, azok valamenynyien súlyosan tévedtek. (Spiró György: Kanásztánc, 1992.)

Én elsőnek az altemplomba futok, amely pici, tömjénszagú, és olyan, mint egy kelléktár. Van benne ikon, piros templomi zászlók, ismeretlen rendeltetésű kegytárgyak, Szent Mihály lova és elképesztő rendtelenség. Utóbb egy egyházi illető jön utánam, dúlt mozdulatokkal értésemre adja, hogy menjek innen, de azonnal, akkor a kolostorudvarban lődörgök, és az atyák szobáira báméskodom, ott talál rám T. Miután megnéztük a főtemplomot, sétálunk még egy keveset, találok az oldallépcsőn egy vén, rekedt macskát meg egy kölyökkutyát, azokkal szórakozom, míg csak Margarita össze nem terel bennünket, hogy most aztán induljunk el végre, a forgalom miatt így is nehéz lesz bejutnunk Athénba. Fut a Behemót, Margarita szép kis arcát most profilban látom, a sofőrrel beszélget. (Szabó Magda: Zeusz küszöbén, 1968.)

Látjuk tehát, hogy az *egy illető* kifejezésnek a „bizalmas-vulgáris” stílusrétegbe való sorolása nem az olvasó eligazítását szolgálja, célja – mint oly sok más esetben¹⁰ – az, hogy elrettentse a nyelv művelőknek nem tetsző szókapcsolat használatától.

5. példa

Több példát találtunk arra, hogy a nyelvőrök kifogásolják a metaforikus jelentésváltozást, a nyelvi originalizmusra és más nyelvi ideológiákra hivatkozva. Érdekes, hogy ezek között nyelvészeti szakszavak is vannak, nevezetesen az *olvasat*, a *rendhagyó* és a *vonzat*, melyeknek csak az eredeti, nyelvészeti jelentését tartják nyelvőreink kifogástalannak.

Az *olvasat* szóról például a Nyelv művelő kézisztár az „olvasat” szócikkben (NymKsz.² 2005: 420) ezt írja:

Eredetileg nyelvészeti szakszó: 'valamely nyelvemlék szövegének vagy egyes szavának feltehető egykori hangzó alakja'. A kritikai zsargonban 'értelmezés' jelentésben divatszóvá vált: *a vers, a novella valamilyen olvasata*. Az újabb politikai nyelv, talán ennek hatására is, szintén az *olvasat* szóval él ebben az összefüggésben: *az országgyűlés a törvényjavaslatot első olvasatban tárgyalta*. Helyesebben, hagyományosan: *első olvasásban*.

Az indoklás hiánya a nyelvi originalizmus és a szintén explicit módon megjelenő nyelvi konzervativizmus („hagyományosan”) erősségére utal.¹¹ A szerzők magától értődőnek tartják, hogy az *olvasat* hagyományos jelentése helyesebb, mint a metaforikus jelentés, miközben az MNSZ2 adatai szerint az *olvasat* a 'törvényjavaslat szövegének ismertetése' jelentésben 30-szor gyakoribb, mint az *olvasás*: 2018. augusztus 10-én részletes kereséssel az *olvasatban* szóalakra, amikor közvetlenül előtte az első, második, harmadik vagy negyedik jelző áll, 1266 találatot kaptunk, tisztítás után 1222-t. Ezzel szemben ugyanezzel a módszerrel

¹⁰ Egy hasonló eset részletesebb elemzésére l. Lanstyák 2009b.

¹¹ A Nyelv művelő kézikönyv az *olvasat* szóval nem foglalkozik, ez is az új, metaforikus jelentés újszerűségére enged következtetni.

az *olvasás* szó mindössze 50 találatot adott, s a találatok száma tisztítás után 40-re apadt.

Érdemes megemlíteni, hogy az értelmező kéziszótár átdolgozott kiadása ismeri az *olvasat*nak mindkét metaforikus jelentését: az 'értelmezés, magyarázat' jelentést választékosnak, a 'törvényjavaslat szövegének ismertetése' jelentést sajtónyelvinek és egyszersmind pongyola használatúnak minősíti (ÉKsz.² 2003: 1011).

A nyájas olvasó választhat: vagy azt gondolja, hogy az iskolázott beszélők tömegei tévelyegnek, pongyolán használva egy szakkifejezést, vagy azt, hogy nyelvünk őrei tévelyegnek, amikor olyan nyelvi forma használatára szeretnék rávenni a jobb sorsra érdemes beszélőket, amely – a jelek szerint – jóval ritkábban használatos, mint a nyelvőrök által támogatott változat.

6. példa

Következő példánk is egy neologizmus, a *felülír*, melyet még az értelmező kéziszótár második, átdolgozott kiadása sem tartalmaz, viszont minden jel arra mutat, hogy a szó lendületesen terjed: Az MNSZ2 2018. augusztus 9-én részletes kereséssel, a *felülír* szótőre tisztítás nélkül 2176 találatot adott (az adat azokat az eseteket, amikor az igekötő elválik, nem tartalmazza). Nézzük még meg a Nyelvművelő kéziszótár „felülír” szócikkét (NymKsz.² 2005: 181)!

Eredetileg számítógépes szakszó: a szövegszerkesztő *felülíró üzemmód*-ja azt jelenti, hogy az újonnan beírt írásjelek törlik a már ott levőket, azoknak a helyére kerülnek. Az angol *type-over* magyarosabb fordítása az *átír* lett volna, de a *felülír* már meghonosodott. Átvitt értelemben sajtónyelvi divatszóvá vált: a *miniszterelnök közjogi reformjavaslatai felülírják az alkotmány rendelkezéseit*. E szépitő szóhasználat egybemossa az *érvénytelenít*, *hatályon kívül helyez*, *módosít valamit*, ill. az *ellentétben áll valamivel* kifejezések jelölte tartalmat, ennélfogva nem nyeresége a publicisztikai stílusnak.

Amint látjuk, a *felülír* az angol *type over* magyartalan fordítása-ként jött létre, ami nyelvművelőink szemében nem a legjobb pedigré.

Ennek ellenére a szaknyelvi jelentésben – nyelvi domeszticista alapon („meghonosodott”) – a nyelvőrök elfogadják, viszont átvitt értelmű használatát helytelenítik, mégpedig a nyelvi egzaktizmus ideológiájára hivatkozva (különböző más kifejezések jelentéstartalmát „mossa egybe”). Persze ha a félig üres poharat félig telinek akarnánk látni, azt is mondhatnánk, hogy a *felülír* különböző kifejezések jelentéstartalmát sűríti össze, így tömörsége folytán hatalmas nyeresége a publicisztikai stílusnak.

A „szépítő szóhasználatra” való utalásban a nyelvi moralizmus ideológiáját sejtethetjük, csak épp a nyelvőrök sajátos etikai felfogásában a tapintatos fogalmazás rossz dolog.

7. példa

A nyelvművelő kézisztár „virulens, virulencia” szócikkében ezt olvasuk:

A latin eredetű *vírus* főnév származékai. Pontos jelentésük, ill. magyar megfelelőik: *fertőzőképes(ség)*, *káros hatás*. A *virul* ige hatására olykor az *életképes*, *eleven*, *friss*, *szívós*, ill. az *életképesség*, *elevenség* szinonimájaként is használják őket, ez azonban pongyolaság, a választékos stílusban kerülendő!

Nyilvánvaló, hogy a szerzők a *virulens* szónak a magyar *virul* ige hatására kialakult *életképes*, *friss*, *eleven*, *szívós* jelentését etimológiai alapon tartják „pongyoláságnak”, hiszen semmilyen érvet nem hoznak fel az új jelentés helytelensége mellett, csak közlik a szó etimológiáját, azt, hogy a szó a latin eredetű *vírus* származéka. Bár a nyelvi originalizmus itt csak implicit módon jelentkezik, jelenléte teljesen egyértelmű. A helytelenítés oka lehet az új jelentés beleértéses (belehallásos) jellege is, de erre a szövegben nincs bizonyíték.

A Nyelvművelő kézikönyv egyébként megértőbb az új jelentéssel, utal más példákra is, melyekben egy hasonló hangalakú szó hatására ment végbe jelentésváltozás, s az új jelentést inkább nyelvi egzaktista és nyelvi purista alapon helyteleníti, amikor ezt írja róla a „virulens, virulencia” szócikkében (NyKk. II. 1985: 1226):

A *virulens* jobbító irányú (amelioratív) jelentésváltozása mindenestre zavaró, sőt megtévesztő a szaknyelvi és az általános használat kettőssége miatt. Bár a *virulens* köznyelvi jelentésében is mindmáig megőrzött valami rosszalló árnyalatot eredeti fogalmi tartalmából, mégis helyesebb, ha egyértelmű magyar megfelelővel élünk helyette. Ezzel védekezhetünk az idegen szó terjedő divatja ellen is.

Ami a szótárakat illeti, A magyar nyelv értelmező szótára nem tartalmaz „virulens” vagy „virulencia” szócikket, a Magyar értelmező kéziszótár viszont igen: mindkét jelentést felveszi önálló jelentésként, a ’viruló, életképes’ jelentést viszont helytelennek minősíti. Ezzel szemben az idegen szavak szótárai közül a Bakos-féle és a Tolcsvai Nagy-féle megjegyzés nélkül közli az ’életképes’ jelentést. A Tótfalusi-féle Idegen-szó-tár a „helytelenül értve” kitélletel vezeti be a ’viruló, korához képest jó erőben lévő’ formában értelmezett jelentést (2004: 952).

Az MNSZ2 2018. július 29-én 340 találatot adott a *virulens* töre részletes keresésnél, tisztítás nélkül, tisztítás után 296 találat maradt. Érdeemes lenne megvizsgálni, milyen arányban fordulnak benne elő az egyes jelentések. Most csak néhány példát hozunk különböző alkorpuszokból, olyanokat, amelyekben egyértelműen a hibáztatott jelentésben van a *virulens* szó használva, s melyek igényes fogalmazásúak, vagyis gondozott stílusú szövegekből valók:

Túl az államszocialista önmeghatározáson mi más juthatna az átlagpolgár eszébe, mint a nemzeti-nemzetiségi-nyelvi hovatartozás? Semmi sem kézenfekvőbb, mint a nemzeti identitás. Lehetne mondani, hogy a felbomló szocialista birodalmi kényszerközösség alól kibújnak a virulens nemzeti közösségek. A nemzeti önmeghatározás, a nemzeti önigenlés, amit, ha tetszik, nacionalizmusnak is nevezhetünk, nem tud nem lenni. (Konrád György: Az újjászületés melankóliája, 1991)

Kedves Zoltán, ha nem parancsolok a tollnak, még kiszalad a számon valami (nyilván igazságtalan!) szemrehányásféle, a korrall az ember érzékenyebb, de bölcsőbb is lesz. Én, az idős (legalábbis idősödő!) anya vagyok már olyan emelkedett, hogy ne strigulázzam, ki írt utoljára, hol szakadt meg az a rendhagyó, de a maga módján virulens (virágzó) családi szál... amely kétségkívül sohasem pótolhatta az apai ág nyújtotta prózai melegéget. (Jókai Anna: Az ifjú halász és a tó, 1992)

Mind a görögök, mind az egyiptomiak additív számrendszerben számoltak, nem ismerték a nullát, csak az 1-től 9-ig terjedő számjegyeket. Chrisomalis elképzelése szerint a számrendszert Kr. e. 600 körül vehették át az egyiptomiaktól a görögök, amikor szinte robbanásszerűen megélnékült közöttük a kereskedelem. Valószínűleg először a kereskedők ismerkedtek meg az egyiptomi számolási rendszerrel, amelyet használni kezdtek, és a szülőföldön is elterjesztették. „Ebben az időben rendkívül szoros és virulens kapcsolatokat tartott fent Görögország és Egyiptom” – állítja Chrisomalis. (sajtó)

Megmaradnak annál, ami a legjobban megy nekik, azaz az ütős, gyors, egy-két perces, ragadós punkslágereknél, és lássuk be, kevesen művelik ma ezt olyan autentikusan és profin, mint ők. Kiknek ajánlható: Virulens egyetemi professzoroknak és Kalifornia-imádóknak egyaránt. Olyan, mint: Megbízható punkzene egy megbízható punkzenekartól. (sajtó)

A Horn Gyula hívására hazalátogató híres magyarjaink között kétségekívül számos, virulens idős embert láthattunk (tekintélyre ifjonc ritkán tehet szert), s ez a látvány erősítheti abbeli hitünket, hogy a siker a jól működő társadalmakban az életet meghosszabbítja, és talán a halált is könnyebbé teszi. (sajtó)

A honi kulturális és gazdasági viszonyok soha nem tették lehetővé, hogy egy folyóirat hosszú életű legyen. Még a Nyugat sem ünnepelhetete 35. éves fennállásának ünnepét! A Magyar Műhely – immár itthon, végleg hazaérkezvén – még további 35 évre készül, folyton „fiatalodva”, az ezredforduló egyik legvirulensebb lapjaként. (tudományos)

Tisztelt Ház! Elnök Úr! Az önök előtt fekvő javaslat sor egy nagyon fontos kérdést, a tankönyvpiac rendjéről szóló törvényt hivatott módosítani. Néhány szót szeretnék arról szólni, hogy az elmúlt tíz esztendőben gyökeresen megváltozott ez a világ; nem csak azért, mert ebben a régen egytankönyvű országban ma már létrejött egy nagyon színes, nagyon virulens és nagyon gazdag tankönyvpiac. (hivatalos)

Mi a magyarázat arra, hogy – ha ebben az egyensúlytalanságban, társadalmi egyensúlytalanságban megjelenik a gyereket nevelő családok súlyos helyzete –, hogy ezt az évi 36 ezer forintos, gyerekek utáni adókedvezményt, amit másodszor terjesztett elő a Magyar Demokrata Fórum, a parlamenti többség minden alkalommal mechanikus módon leszavazza? Hát valóban lehet pénzügyi egyensúlyi helyzetben gondolkodni egy országban, vagy annál mélyebben? Hisz a családok jelenlegi helyzete a gazdaság jövőjét is veszélyezteti! A keresletpolitika kialakult módszerében egészséges, virulens gazdaság nem születhet meg. Amennyiben egy idetelepült multi termőre fordul, és arányait tekintve exportnövelő tényezővé válik, az nem a gazdaság organikus teljesítménye! (hivatalos)

Tehát Trianon előtt ez a térség meggyengül, például az Ön által említett elvándorlási hullám miatt is. Nyilván nem a legkevésbé munkaképesek, nem a legkisebb szaktudással rendelkezők mentek el, hanem bizony a népességnek az a virulens, életerős rétege, amelyre itt Magyarországon is szükség lett volna. Ez nyilván következményekkel jár. (besznye)

István fiának, Imre hercegnek, Gellért püspöknek, a remetéknek az 1083-as szentté avatása, tehát László kezdeményezésére indul. László, nyilván Ön erre utalt, igyekszik nyugat felé a világ felé bizonyítani, hogy egy virulens, működőképés, stabil keresztény állam a magyar királyság, és mit igyekszik László bizonyítani vajon belpolitikai szempontból. (besznye)

Érdekes, kedves profi cenzorok. Éppen tőle nem vették el a jogosultságot? Úgy látszik szegény üldözöttünk a nagy üldözéstől csak egyre virulensebb lesz. (személyes)

Az ilyen példák kétségessé teszik annak a nyelvművelői véleménynek a helytállóságát, mely szerint a *virulens* az új jelentésben a választékos stílusba „nem való”. Valószínű, hogy a *virulens* az új jelentésében is sokkal inkább választékos, mint bizalmas stílusértékű, s a formális stílusú szövegekből sem rí ki, csak éppen ott ritkán lehet szükség használatára. Legkevésbé épp a bizalmas stílusú szövegekbe illik a *virulens* az új jelentésben.

8. példa

Amint láttuk, a nyelvi originalizmus általában nem jelenik meg nyíltan a helytelenítés indoklásában, a kapcsolat a szó helytelensége és a jelen-

tésváltozás közt többnyire implicit. Nézzünk meg egy olyan példát is, ahol a nyelvi originalizmus explicit módon van megfogalmazva! Az alábbi idézet a Nyelvművelő kéziszótár „fakultáció” szócikkéből való (NymKsz.² 2005: 167).

Újabb keletű idegen szó a választható tantárgy(ak)at is bevezető középiskolai tanulmányi rend, ill. az ennek keretében választott tanórák megnevezésére. Pl. *fakultációm van* ’választott óráim’. E használatát terjedése ellenére sem támogatjuk, minthogy a szó eredeti jelentése maga a ’választhatóság’. Helyette megfelelné a magyar *választott tantárgy*, ill. *(tan)óra* kifejezés.

A szócikkből nem tudjuk meg, miért okoz gondot a nyelvművelőknek az ilyen típusú metonimikus jelentésváltozás. Inkább azt várnánk, hogy a szónak a hangalakjába „kötnék bele”, mivel – Tótfalusi István Idegenszó-tára szerint a *fakultáció* „szabálytalan képzés egy nem létező *facultare* igéből” (2004: 291).

Számos példát találunk arra is, hogy a nyelvőrök a jelentésváltozást – örvendetes módon – elfogadják, így a nyelvhelyességi ítéletben a nyelvi originalizmus, s vele együtt a nyelvi konzervativizmus és a nyelvi izomorfizmus nem kap szerepet.

1. ellenpélda

Idézzük először a Nyelvművelő kéziszótár „totálkár, totálkáros” szócikkét (NymKsz.² 2005: 563):

Előtagja a latin eredetű *totalis* ’teljes’ szóból (a németben csonkult meg). Eredetileg biztosítási szakkifejezés: *a biztosító totálkárt állapított meg; totálkáros lett a kocsi*. A bizalmas, tréfás társalgási stílusban a *totálkáros* melléknév azt is jelentheti, hogy valaki erősen részeg vagy súlyosan beteg. Pl.: *a sok piától totálkáros lett; totálkáros a sok munkától, az influenzától* stb. Az argó a *total* előtagot önállóan, határozószószerűen is használja: *total be van rúgva*, azaz ’teljesen’.

Bár a németesen csonka tövű szavakat a nyelvművelés általában nem kedveli, a *total*- előtagról a kézikönyv tárgyilagosan állapítja meg, hogy a magyarba németes formában került át; helytelenítést esetleg a

kissé pejoratívnak ható *megcsonkul* sugall, ám tudvalevő, hogy a *csonka* közömbös stílusértékű terminus technicus a *csonka tő* terminusban, így a *megcsonkult* sem feltétlenül kell pejoratívként értelmeznünk.

Biztosítási szakkifejezésként nyilván nyelvi domeszticista alapon fogadják el a nyelvőrök, mert a *totálkár*, *totálkáros* meghonosodott. Ennek következtében ezekben a szavakban a *totál*- előtag sehogyan sem helyettesíthető a latinos *totalis* formával (vö. NyKk. II. 1985: 831), ez utóbbi használatával a szó determinologizálna.

Meglepő viszont, hogy a kéziszótár nemcsak a szó metaforikus köznyelvi kiterjesztését fogadja el mindenfajta helytelenítés nélkül, csupán a stílusértékére utalva,¹² hanem még a szlenges *totál* formát is, határozószói jelentésben.

2. ellenpélda

Bár a *szolid* idegen eredetű szó, a nyelven belüli originalizmus esetei közt tartjuk számon, mivel a latinból származó, eredeti jelentései a magyarban is használatosak voltak, s a 'jól megalapozott, szilárd <építmény>' és a 'józan, nem kockázatos' jelentéseket kiveszőben lévőként ma is számontartja az értelmező kéziszótár (ÉKsz.² 2003: 1277). A Nyelvművelő kéziszótár „szolid” szócikkéből (NymKsz.² 2005: 527) a *szolid* szóról a következőket tudjuk meg:

Latin eredetű nemzetközi szó. A kiejtésben vagylagos a [szolid] és a [szolid], de írva csak rövid *i*-vel szabályos. Eredeti jelentése: 'szilárd, biztos, alapos; megbízható, komoly, józan, kiegyensúlyozott; nem kockázatos, méltányos'. Ha 'egyszerű, nem feltűnő, nem hivalkodó, izléses, szerény, diszkrét' értelemben használjuk (pl. *szolid öltözet*, *szolid viselkedés*), akkor tulajdonképpen a *szelíd* melléknév jelentésének egy részét ruházzuk rá, bizonyára az alaki és tartalmi hasonlóság folytán. Ha a szöveggörnyezet nem teszi teljesen világossá, milyen értelemben használjuk a *szolid* szót, folyamadjunk inkább valamelyik szinonimájához!

A Nyelvművelő kéziszótár szerzői ez esetben igencsak méltányosan bánnak a tárgyalt szóval: nemcsak a szó második magánhangzójának

12 Ugyanerre a stílusértékre, amikor a nyelvőrök helytelenítik a tárgyalt szót, a *bizalmas-vulgáris* vagy *vulgáris* „műszavakat” használják.

analógiás nyúlását fogadják el ejtésváltozatként, hanem a *szelíd* szóból átsugárzott jelentésmozzanatokat is, pedig amúgy a nyelvi kontaminizmus elég gyakran szolgál a helytelenítés alapjául. Főntebb a *virulens* esetében sokkal kevésbé pozitívan viszonyultak a beleértéssel (belehalálással) keletkezett jelentéshez.

Érdemes megjegyezni, hogy sok más kérdéssel ellentétben a *szolid* szó esetében a Nyelvművelő kézikönyv egy kicsit szigorúbb a kézisótárnál (NyKk. II. 1985: 880–881). A jelentésváltozás megítélésben nincs a két munka közt különbség, ám az *i* megnyúlásában van: míg a később keletkezett kézisótár a nyúlást tudomásul veszi és tárgyilagosan, váltakozásként kezeli (l. főntebb az idézetben), addig a korábban keletkezett kézikönyv még „fölsleges” nyúlásról beszél. Igen hasznos volna történeti nyelvészeti és dialektológiai szempontból meghatározni, mely nyúlások „szükségesek”, s melyek „fölslegesek”. (Talán a legegyszerűbb az volna, ha évszámhoz kötnénk: pl. az 1772 előtről adatolható nyúlások „szükségesek”, az 1772 utániak „fölslegesek”. ☺ Ez esetben egy etimológiai szótár birtokában mindenki könnyen elsajátíthatja a helyes ejtés szabályait.)

3. ellenpélda

A *tempós* szó a mai magyar nyelvben ún. autoantonima, vagyis olyan szó, melynek két ellentétes jelentése van: ’lassú’ és ’gyors’. A két jelentése annál is inkább zavarónak tűnhet, mert voltaképpen mindkettő köznyelvi, bár a ’lassú’ jelentés a fiatalabb nemzedékek számára alighanem régies stílusértékű, ha egyáltalán ismerik a *tempós* szót ebben a jelentésben. A Nyelvművelő kézisótár „tempós” szócikkében (NymKsz.² 2005: 552) ezt olvassuk:

Eredeti jelentése: ’kimért ütemű, lassú, kényelmes, körülményes’, pl. *tempós járás, tempósan mozog, tempós öregúr*. Mivel azonban alapszavának, a *tempó*-nak előnyelvi mondatzóként ’hajrá, gyerünk, gyors(abb)an!’ jelentése is van (pl. *tempó, fiúk, siessünk!*; *tempó, MTK!*), a *tempós* melléknév jelentése is az ellenkezőjére fordult: ’élénk ütemű, friss, gyors’. Pl.: *tempós munkát kérek!*; *tempósan, emberek, mert elkésünk!* Ez természetesen nem hiba, de ha a *tempós* szó a folyamatban levő jelentésváltozás miatt félreértést okozhat, helyettesítsük valamelyik egyértelmű szinonimájával: *élénk tempójú* vagy *ritmusú* vagy *ütemű*; *pergő ritmusú*; *gyors, lendületes*; stb.

Tudva, hogy a nyelv művelők ennél sokkal kevésbé zavaró jelentés-változásokat is helyteleníttek, korántsem természetes, hogy ezt ilyen egyértelműen elfogadják, s nagyvonalúságukat még csak meg sem próbálják indokolni. Ez a szócikk még egy tudományos alapokon álló nyelvhasználati kézikönyvben is többé-kevésbé megállná a helyét. A „tempós” szócikk kézikönyvbéli elődje hasonló módon kezeli a kérdést, és szintén mintaszerűen tárgyilagos. Mivel ez oly ritka a magyar nyelv művelésben, nem tartom fölöslegesnek ezt is teljes egészében idézni: ilyennek kellene lennie minden szócikknek:

Tempó szavunk -s képzős származéka nemegyszer félreértés forrása lehet, mivel két, ellentétes értelemben is használatos. Szokásosabb jelentése, kisé népies ízzel: ‚kimért ütemű, lassú, körülményes, akkurátus’ (pl. *tempós* járás, lépés, mozgás; *tempós* öregúr; *tempósan* mozog), de – főleg az újabb, bizalmas nyelvhasználatban – jelentheti ezt is: ‚élénk ütemű, gyors, friss’ (pl. *tempós* munka; *tempósan*, emberek!). Használatakor éppen ezért vigyáznunk kell, nehogy a beszélgetőpartnert, a hallgatót vagy az olvasót bizonytalanságban hagyjuk afelől, hogy a szó milyen értelemben fordult elő mondatunkban. Ha például egy színbírálatban ezt olvassuk: *A darabot X. Y. tempósan, jó adag leleménnyel rendezte*, ebből legföljebb sejthetjük, hogy a mondat szerzője a rendezés gyors ütemét, pergő ritmusát akarta a *tempósan* szóalakkal érzékelteni, bizonyosak azonban nem lehetünk benne. Ha tehát fenyeget a félreértés veszélye, vagy egyáltalán ne használjuk e szót – az idézett mondatban például a *tempósan* helyett jobb ez: *élénk tempóban* –, vagy legalább tegyük világossá egy-két rokon értelmű szóval, kifejezéssel! Példánkban talán így: *A darabot X. Y. tempósan, pergő ritmusban ... rendezte*.

4. ellenpélda

Az angol értelmező szótárak szerint a *lobby* szó az angolban csak ‚előcsarnok’ és ‚a parlamenti képviselőket befolyásoló érdekcsoport’ jelentésben használatos. Ebből következően a magyarból adatolható, tágabb ‚érdekcsoport, érdekszövetség’ jelentése, melyet már a Bakos-féle Idegen szavak és kifejezések szótára is tartalmaz, nagy valószínűséggel önálló magyar fejlemény. Részlet a Nyelv művelő kéziszótár „lobby” szócikkéből (NymKsz.² 2005: 345).

Amerikai angol eredetű kifejezés; eredetileg 'a képviselőház előcsarnoka, átvitt értelemben 'az ott felkereshető és különféle politikai, gazdasági érdekek támogatására igénybe vehető képviselők csoportja'. A mai magyar használatban: 'érdekcsoport', pl. *vízügyi lobby, olajlobby, energialobby*.

Látjuk, hogy a Nyelvművelő kézisztár szerzői minden rosszálló megjegyzés nélkül veszik tudomásul a *lobbi*¹³ a szó jelentésbővülését. Nem hivatkoznak sem arra, hogy ez a használat „pontatlan” (ahogy várnánk a magyar nyelvművelésben népszerű nyelvi egzaktizmus alapján), sem arra, hogy az *érdekcsoport* és az *érdekszövetség* jó magyar szavak, nem szükséges helyettük egy bizonytalan jelentésű idegen szót behozni, s ezzel azt kockáztatni, hogy az új jövevény a régieket névtelenül kitérje a helyükről (ahogy erre számíthatnánk, ismerve a magyar nyelvművelés neccesszizmusát, purizmusát és extrudizmusát). Megjegyezzük még, hogy a Nyelvművelő kézikönyv „lobby” szócikket még nem tartalmaz, s a *lobbi* szóval más szócikkben sem foglalkoznak.

2. Az újabb szófaji érték, stílusérték és vonzat megítélésével kapcsolatos nyelvi ideológiák

Az eredetibb szófaji érték megváltozását nem szokták nyelvi originalista alapon kifogásolni. A Nyelvművelő kézisztár szerzői például részben vagy teljesen elfogadják az *agyon* ragos névszó igekötővé válását (*agyontapos, agyonetet*); az *egy* számnév névelővé (*vettem egy könyvet*), melléknévvé (*egy az akaratok*), főnévvé (*egyed mondom, kettő lesz belőle*) és határozatlan névmássá (*egy és más*) válását; az *elkövetkezendő* melléknévi igenév melléknemesülését (*az elkövetkezendő hetekben fontos tanácskozásokra kerül sor*); a *tisztára* ragos névszó határozószóvá válását (*ez tisztára lehetetlen*); az *azután*, a *továbbá*, az *ugyanakkor* határozószók kötőszósodását (*Volt ott egy mérnök, aztán egy tanár meg egy fodrász*;¹⁴ *A csészéket és a csészealjkat, továbbá a késeket, villákat és*

13 A szó mai kodifikált írásmódja a *lobbi*.

14 Az értelmező kézisztár (ÉKSz.² 2003: 78) példája; a többi példa a Nyelvművelő kézisztárból való (NymKsz.² 2005: 24, 120, 137, 560, 564, 580).

kanalakat egy helyre csomagoljátok; Elvállalta, ugyanakkor feltételeket szabott¹⁵).

Szintén természetesnek tartják és elfogadják a Nyelvművelő kézisztár szerzői a stílusérték megváltozását. Ezt látjuk például a következő változások esetében: *beütemez* (szaknyelvi → szaknyelvi + köznyelvi bizalmas); *feláll* 'megalakul, létesül' (kissé bizalmas → közömbös); *felvállal* (népnyelvi → hivatali nyelvi, sajtónyelvi), *konyhakész* (szaknyelvi → köznyelvi), *prima* (szaknyelvi → bizalmas), *profi* (bizalmas → köznyelvi), *titulál* (közömbös → gúnyos), *zсарu* (szleng → bizalmas).¹⁶

A vonzatváltást mint olyat sem kifogásolják határozottan a Nyelvművelő kézisztár írói, ám itt az elfogadás általában csupán részleges. Így például az *átigazol* tárgyatlan használatánál (*a játékos átigazol*) jobbnak tartják a hagyományos tárgyasat (*a játékost átigazolják*); az *előfizet*, *felügyel*, *megválaszol*, *lekésik* stb. valamit tárgyi bővítményt kevésbé tartják választékosnak, mint a határozóit (*előfizet valamire*, *felügyel valamire*, *válaszol valamire*, *lekésik valamiről*); a *kommunikál* igét tárgyasként (*a kormány nem jól kommunikálta a kamatemelést*) közéleti nyelvi divatszónak titulálják. A nyelvművelői visszafogottság némely esetben annyiban indokolt lehet, hogy az újabb forma olykor még valóban stilisztikailag jelölt lehet az idősebb, konzervatívabb beállítottságú beszélők számára.

15 Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy az ÉKSz.² ezt a használatot pongyolának tartja (2003: 1390).

16 A stílusminősítések a nyelvőrök véleményét tükrözik, de a terminológián több esetben változtattam (vö. NymKsz.² 2005: 75, 173, 181–182, 313, 451, 453, 561, 617).

Összegzés

Dolgozatomban azt vizsgáltam, milyen szerepet játszik a nyelvi originalizmus mint a nyelvi konzervativizmus egyik válfaja a Nyelvművelő kézisztárban és a Nyelvművelő kézikönyvben olyankor, amikor a nyelvi formák újabb denotatív jelentésének, továbbá szófaji értékének, stílusértékének és vonzatának megítéléséről van szó. Kiderült, hogy a nyelvi originalizmus többnyire implicit módon jelenik meg a szócikkekben, az újabb jelentés elleni érvelésben inkább más nyelvi ideológiák játszanak szerepet. A nyelvi originalizmust nyolc példával szemléltettem. A megvizsgált kiadványokban sok ellenpéldát is találtunk, olyan eseteket, amikor nyelvünk őrei az újabb denotatív jelentést is helyesként fogadják el; ezek közül négyet mutattam be. Még inkább az elfogadás jellemző az új szófaji értékre, stílusértékre és vonzatra.

HIVATKOZÁSOK

- Androutsopoulos, Jannis 2010. Ideologizing ethnolectal German. In: Johnson, Sally – Milani, Tommaso M. (szerk.) *Language Ideologies and Media Discourse*. Continuum International Publishing Group. London – New York.
- Bartsch, Renate 1985. The influence of language standardization on linguistic norms. *Studia Linguistica* 39/1, 23–50.
- Benő Attila – Lanstyák István 2017. Névideológiák Erdélyben. In: Vörös Ferenc (szerk.) *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig VIII. A nyelvterület keleti peremén*. Erdélyi Múzeum-Egyesület – Savaria University Press. Kolozsvár – Szombathely. 13–32.
- Bilásová, Boglárka 2015. *Nyelv és ideológia (Iskolai metanyelvi diskurzus szlovákiai magyar középiskolákban)*. FF UK. Bratislava. (Doktori disszertáció.)
- Bilász, Boglárka 2017. Jazyková ideológia a jazykové kompetencie v zrkadle empirického výskumu. In: Lanstyák, István – Múcsková, Gabriela – Tancer, Jozef (szerk.) *Jazyky a jazykové ideológie v kontexte viacjazyčnosti na Slovensku*. Univerzita Komenského. Bratislava. 125–143.
- Bodó Csanád 2016. *Nyelvi ideológiák és különbségek*. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet. Kolozsvár.
- Coupland, Nikolas 2010. Language, ideology, media and social change. *Swiss Papers in English Language and Literature* 24, 55–79.
- Deumert, Ana – Vandenbussche, Wim 2003. Research directions in the study of language standardization. In: Deumert, Ana – Vandenbussche, Wim (szerk.) *Germanic Standardizations. Past to Present*. John Benjamins. Amsterdam – Philadelphia. 455–469.
- Dolník, Juraj 2010a. *Teória spisovného jazyka, so zreteľom na spisovnú slovenčinu*. Veda. Bratislava.
- Dolník, Juraj 2010b. *Jazyk, človek, kultúra*. Kalligram. Bratislava.
- ÉKSz.² 2003. *Magyar értelmező kéziszótár*. Főszerk. Pusztai Ferenc. (2., átdolgozott kiadás.) Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Elspaß, Stephan – Maitz, Péter 2012. New Language Norm Authorities in Germany: Ideological Roots and Social Consequences. In: Busse, Ulrich – Schneider, Ralf – Schröder, Anne (szerk.) *Codification, Canons, and*

- Curricula: Prescription and Description in Language and Literature*. Aisthesis. Bielefeld. 171–184.
- Elsaß, Stephan – Niehaus, Konstantin 2014. The standardization of a modern pluriareal language. Concepts and corpus designs for German and beyond. *Orð og tunga* 16, 47–67.
- Gal, Susan 2006a. Contradictions of standard language in Europe: Implications for the study of practices and publics. *Social Anthropology* 14, 163–181.
- Gal, Susan 2006b. Linguistic Anthropology. In: Brown, Keith (főszerk.) *Encyclopedia of Language and Linguistics* 7. Elsevier Publishers. Oxford. 171–185.
- Kroskirty, Paul V. 2000. Regimenting languages. In: Kroskirty, Paul V. (szerk.) *Regimes of Language*. Santa Fe School of American Research Press. Santa Fe. 1–34.
- King, Kendall A. 2000. Language ideologies and heritage language education. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 3/3, 167–184.
- Laihonen, Petteri 2004. A romániai bánásági (bánáti) tolerancia és többnyelvűség a nyelvi ideológiák tükrében. In: Kovács Nóra – Osvát Anna – Szarka László (szerk.) *Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből III*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 81–97.
- Laihonen, Petteri 2006. Egy finnországi nyelvész reflexiói a Bánáságról. *Korunk* 17/1, 46–54.
- Laihonen, Petteri 2008. Language ideologies in interviews: A conversation analysis approach. *Journal of Sociolinguistics* 12/5, 668–693.
- Laihonen, Petteri 2009a. *Language Ideologies in the Romanian Banat*. University of Jyväskylä. Jyväskylä.
- Laihonen, Petteri 2009b. A magyar nyelvi standardhoz kapcsolódó nyelvi ideológiák a romániai Bánágban. In: Lanstyák István – Menyhárt József – Szabó Mihály Gizella (szerk.) *Tanulmányok a kétnyelvűségről IV*. Gramma Nyelvi Iroda. Dunaszerdahely. 47–77.
- Laihonen, Petteri 2009c. Nyelvi ideológiák a romániai Bánágban. In: Borbély Anna – Vančóné Kremmer Ildikó – Hattyár Helga (szerk.) *Nyelvi ideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. Tinta Könyvkiadó. Budapest – Dunaszerdahely – Nyitra. 321–329.
- Lanstyák István 2009a. Nyelvi ideológiák és filozófiák. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 11/1, 27–44.
- Lanstyák István 2009b. A *platni* botránya (Egy új stílusminősítési rendszer felé). *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 11/2, 25–40.

- Lanstyák István 2010. A moralizmus mint nyelvhelyességi ideológia. In: Csernicskó István – Fedinec Csilla – Tarnóczy Mariann – Vančóné Kremmer Ildikó szerk., *Utazás a magyar nyelv körül*. Tinta Könyvkiadó. Budapest. 58–67.
- Lanstyák István 2011a. A nyelvi ideológiák néhány általános kérdéséről. In: Misad Katalin – Csehy Zoltán (szerk.) *Nova Posoniensia*. Szenczi Molnár Albert Egyesület – Kalligram Kiadó. Pozsony. 13–57.
- Lanstyák István 2011b. Az elitizmus mint nyelvhelyességi ideológia. In: Kozmács István – Vančóné Kremmer Ildikó (szerk.) *A csitári hegyek alatt*. Arany A. László Társulás–Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara. Nyitra. 137–146.
- Lanstyák István 2012. A nyelvi dekorizmus és a hozzá kapcsolódó nyelvhelyességi ideológiák. In: Misad Katalin – Csehy Zoltán (szerk.) *Nova Posoniensia* II. Szenczi Molnár Albert Egyesület – Kalligram Kiadó. Pozsony. 13–29.
- Lanstyák István 2016. Nyelvi graficizmus. In: Misad Katalin – Csehy Zoltán (szerk.) *Ideológiák, identitások és önreprezentáció multikulturális térben*. Comenius Egyetem. Pozsony. 7–29.
- Lanstyák, István 2017a. Jazykové ideológie (všeobecné otázky a glosár). In: Lanstyák, István – Múcsková, Gabriela – Tancer, Jozef (szerk.) *Jazykové ideológie v kontexte viacjazyčnosti na Slovensku*. Univerzita Komenského. Bratislava. 251–307.
- Lanstyák István 2017b. Nyelvi ideológiák (általános tudnivalók és fogalomtár) http://web.unideb.hu/~tkis/li_nyelvideologiai_fogalomtar2.pdf (Utolsó letöltés: 2018. július 30.)
- Lanstyák István 2018a. *Nyelvalakítás és nyelvi problémák*. Fórum Kisebbségkutató Intézet – Gramma Nyelvi Iroda. Somorja.
- Lanstyák István 2018b. Nyelvi originalizmus a szavak hangalakjának nyelvhelyességi megítélésében. In: Misad Katalin – Csehy Zoltán (szerk.) *Nova Posoniensia* VIII. Szenczi Molnár Albert Egyesület – Kalligram Kiadó. Pozsony. 7–34.
- Lippi-Green, Rosina 1994. Accent, standard language ideology, and discriminatory pretext in the courts. *Language in Society* 23/2, 163–198.
- Lippi-Green, Rosina 2004. Language ideology and language prejudice. In: Finegan, Edward – Rickford, John R. (szerk.) *Language in the USA: Themes for the twenty-first century*. Cambridge University Press. Cambridge. 289–304.
- Maitz Péter 2006. A nyelvi nacionalizmus a dualizmus kori Magyarországon. Egy nyelvi ideológia elemei. *Magyar Nyelv* 102/3, 307–322.

- Milroy, James 2001. Language ideologies and the consequences of standardization. *Journal of Sociolinguistics* 5/4, 530–555.
- Milroy, James 2007. The ideology of the standard language. In: Llamas, Carmen – Mullany, Louise – Stockwell, Peter (szerk.) *The Routledge Companion To Sociolinguistics*. Routledge. London – New York. 133–139.
- Milroy, James – Milroy, Lesley 2012. *Authority in Language. Investigating Standard English*. Routledge. London – New York (4rd edition.)
- Milroy, Lesley 2001. Britain and the United States: Two Nations Divided by the Same Language (and Different Language Ideologies). *Journal of Linguistic Anthropology* 10/1, 56–89.
- NyKk. I–II. 1980–1985. Kovalovszky Miklós – Grétsy László (főszerk.) *Nyelvművelő kézikönyv*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- NymKsz.² 2005. Grétsy László – Kemény Gábor (szerk.) *Nyelvművelő kézikönyvtár*. (Második, javított és bővített kiadás). Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Sebők Szilárd 2016. *A metanyelvi diskurzusok alakító tényezői*. Comenius Egyetem BTK. Pozsony. (Doktori disszertáció.)
- Sebők Szilárd 2017. *Meta és nyelv. Kísérletek a nyelvleírás nyelvének leírására*. Univerzita Komenského v Bratislave. Bratislava.
- Starý, Zdeněk 1995. *Vě jménu funkce a intervence*. Univerzita Karlova. Praha.
- Tótfalusi István 2004. *Idegenszó-tár*. Idegen szavak értelmező és etimológiai szótára. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Woolard, Kathryn A. – Schieffelin, Bambi B. 1994. Language Ideology. *Annual Review of Anthropology* 23, 55–82.

ZHRNUTIE

Vo svojom príspevku sa venujem ideológii jazykového originalizmu, ktorý je jedným z druhov jazykového konzervativizmu. Vychádzam zo základných diel maďarskej jazykovej kultúry Nyelvművelő kézikönyv (Príručka kultúry jazyka) a Nyelvművelő kézisótár (Slovník kultúry jazyka), analyzujúc úryvky obsahujúce tieto ideológie alebo naopak úryvky, z ktorých tieto ideológie absentujú, hoci by sa dali v nich očakávať. V predošlom zväzku ročenky Nova Posoniensia som za zaoberal otázkou, ako sa prejavuje jazykový originalizmus v posúdení správnosti zvukových podôb slov. V tomto článku skúmam, ako ovplyvňuje jazykový originalizmus názory jazykových kultivátorov na starší a novší denotatívny význam slov, ako aj ich štylistickú a slovnodruhovú hodnotu a iné gramatické vlastnosti.

NOVA POSONIENSIA IX.

A pozsonyi magyar tanszék évkönyve
Zborník Katedry maďarského jazyka a literatúry FiF UK

Szenczi Molnár Albert Egyesület
2019

Szerkesztette:

Misad Katalin és Csehy Zoltán

Redigovoli:

Katalin Misad a Zoltán Csehy

Lektorálta:

Németh Zoltán (Uniwersytet Warszawski, Warsava)

Simon Szabolcs (Selye János Egyetem, Komárom)

Recenzenti:

Zoltán Németh (Uniwersytet Warszawski, Warsava)

Szabolcs Simon (Univerzita J. Selyeho, Komárno)

Kiadja a Szenczi Molnár Albert Egyesület.

Vydáva Združenie A. Molnára Szenciho

A megjelenést a Bethlen Gábor Alap támogatta.

Vychádza s podporou Fondu Gábora Bethlena.

Yearbook of Hungarian Studies (Department of Hungarian Language and Literature, Comenius University, Faculty of Arts, Bratislava)

Kiadta a Szenczi Molnár Albert Egyesület, Pozsony, 2019. Első kiadás. Oldalszám 243. Grafikai elrendezés és nyomdai előkészítés Helység Chiara. Nyomta a Polygrafické stredisko UK, Bratislava.

Vydalo Združenie A. Molnára Szenciho, Bratislava, 2019. Prvé vydanie. Počet strán 243. Grafická úprava a príprava do tlače Chiara Helység. Vytlačilo Polygrafické stredisko UK v Bratislave.

@ Authors, 2019

ISBN 978-80- 973425- 0-0

EAN 97880973425 00

TARTALOM

Lectori salutem!.....5

I.

Nádor Orsolya: *Nyelv – identitások – nyelvi identitás*.....7

Lanstyák István: *Nyelvi originalizmus a jelentés helyességének megítélésében*.....30

Sebők Szilárd: *A magyar vonatkozású nyelvi problémák kutatástörténete Szlovákiában*.....59

Misad Katalin: *Mutatványok szlovák–magyar digitális szótárakból (2000–)*.....84

Takács Henrietta: *A kétnyelvűség gyakorlata a dunaszerdahelyi önkormányzati hivatalban*.....99

II.

Polgár Anikó: *Superis deorum gratus et imis. Horatiusi elemek Devecseri Gábor költészetében*.....120

Csehy Zoltán: *„Hogyan tegye az ember magát örökéletűvé?” (Másságrepresentáció Nádasdy Ádám Dante-fordításában)*.....136

Dusík Anikó: <i>Lábjegyzet egy téma kapcsán.</i> (Kotzebue, Kisfaludy Károly és a Bendegucz).....	149
Mellár Dávid: „A huszadik század koronatanúja”. Az önéletrajziség és az emlékezés szerepe Márai Sándor <i>Hallgatni akartam</i> című művében.....	162
Czucz Enikő: <i>Mítosz, rítus és emlékezet</i> Nádas Péter esszéiben.....	179
Jablonský Benjámín: <i>Száz Papp Tibor-disztichon.</i> (Az első magyar versgenerátor működése, kontextusai és poétikája).....	201
<i>Recenzió</i>	
Szigeti Csaba: <i>Csehy Zoltán – Polgár Anikó: Gyakorlati magyar verstan.</i> (Pozsony, Univerzita Komenského v Bratislave, oktatási segédlet, 2018, 343 p.).....	233
A tanulmányok szerzői.....	237